

Wallenbeeks Nieuwsbrief 2.

Rationality and the Scientific Mind.

Met belangstelling heb ik kennis genomen van het gloednieuwe onderzoeksprogramma van de Faculteit Wijsbegeerte te Leiden, met de voorlopige titel *Rationality*.

Dit onderzoeksprogramma valt uiteen in drie velden.

In deze Nieuwsbrief beperk ik me tot het eerste.

Wanneer je een filosofisch onderzoeksprogramma schrijft is het zaak je te hoeden voor de voetangels en klemmen van de verhouding tussen wetenschap en filosofie. Die zijn iedere tweedejaars student wijsbegeerte bekend.

De verhouding tussen wetenschap en filosofie is problematisch, omdat het niet duidelijk is hoe de filosofie *als wetenschap* eruit zou moeten zien.

Wetenschappelijk onderzoek is hypothetico-deductief. Er worden theorieën opgeworpen en die kunnen, al is het maar op minuscule punten, *falen*. Daardoor zijn ze empirisch. Deze mogelijkheid danken zij aan het wetenschappelijk instrumentarium.

Filosofen hebben geen cyclotrons en geen botaniseertrommels. Zij doen geen empirisch onderzoek.

De wetenschappelijke status van hun onderneming is dubieus.

Dat wreekt zich, zoals hieronder zal blijken, in de onhelderheid van hun 'onderzoeksprogramma's' die geen onderzoeksprogramma's kunnen zijn.

Wanneer filosofen geen wetenschappelijk onderzoek doen, wat doen ze dan?

Je hoort wel: ze doen iets met betrekking tot het wezenlijke oftewel het semantische.

Maar wanneer filosofen het hebben over woorden lopen ze het risico dat ze wijs-heden uit het woordenboek uitgeven voor kennis.

Wanneer filosofen historisch onderzoek doen, dan doen ze aan geschiedwetenschap.

Geschiedwetenschap is geen filosofie. Geschiedwetenschap die zich uitgeeft voor filosofie is filosofologie.

De status van filosofisch ‘onderzoek’ is onhelder. Daar kan bij nagedacht worden. Ik heb daarvoor geen recepten. Wel kan ik de gevolgen van deze onheldere status: ontoetsbare mededelingen, quasi-wetenschap, vaag woordgebruik en Engelstalige stoplappen signaleren.

Ik citeer nu het eerste deelonderzoek van het onderzoeksprogramma.

Rationality and the Scientific Mind.

This research field covers the embodiment of rationality in science. The research is conducted both systematically and historically. The leading theme is how the method of gathering knowledge in scientific practice differs from the method of systematizing knowledge once it is gathered, and in what ways the notion of rationality is rooted in these two activities. Does the organization of knowledge in theories and disciplines reflect the discovery path, or does it consist in a rationalization of an often unsystematic mental itinerary? Does scientific rationality consist in investigating the world and forming hypotheses according to particular precepts, or is it grounded in the fact that the results of an inquiry can be given a particular structure? Do context of discovery and context of justification share the same model of rationality? Issues arising in this theme include perception, empiricism and the interpretation of empirical data, discovery processes, reliabilism and justification, reductionism, and unification and axiomatization. This theme is investigated in two disciplinary settings: philosophy of science, and history of ancient and medieval philosophy.

Nu de interpretatie, zin voor zin, te beginnen bij de titel.

Rationality and the Scientific Mind.

Hoe ga je *rationaliteit* onderzoeken?

Toch niet door het woordenboek te raadplegen.

Evenmin door een sociologisch onderzoek te doen naar het gebruik van dit woord.

Wat koop ik filosofisch gezien voor de geschiedenis ervan?

Het is onaangenaam om iets te onderzoeken waar je tijdens je onderzoek al midden in zit. Hoe wil je rationaliteit onderzoeken wanneer je dat rationeel moet doen?

Of is het filosofisch onderzoek zo vaag en dubbelzinnig omdat het ronddraait in een cirkel?

Blijf je langer stilstaan bij de titel, dan blijkt die onhelder te zijn. Er worden twee dingen verbonden door het woordje *en* die behoren tot verschillende 'categorieën'. De *mind* is iets psychologisch. Rationaliteit is eerder iets semantisch. (Wanneer noem je iets rationeel, wanneer irrationeel? Dat is een woordenkwestie). En de filosofie, waar staat die?

This research field covers the embodiment of rationality in science.

Wat wordt door dit 'veld van onderzoek' 'gedekt'? (*Kan* een onderzoeksveld dat?) - De *belichaming* van rationaliteit in de wetenschap.

Lees ik dit echt? Is rationaliteit iets dat *belichaamd* kan zijn? Als dat zo is, dan is ze zelf *geestelijk*.

Maar volgens de titel is de wetenschap geen lichaam, maar *mind*.

Kan dan de ene geest belichaamd zijn in de andere? *Buiten* een theologische dogmatiek?

Wordt de tekst niet getekend door een oeroud Platoons onderscheid, dat tussen de vrij zwevende *idea* (*rationality*) en de afdaling ervan in het ondermaanse (*science*)?

Is dat onderscheid rationeel of leeft de ratio ervan? Leeft de ratio van een *metafysisch* onderscheid?

Science is in dit onderzoeksprogramma *zowel* lichaam *als* geest.

Dat *is* nieuws.

The research is conducted both systematically and historically.

Waar komt dat onderscheid toch vandaan dat overall het filosofisch discours tekent, het onderscheid tussen *systematisch* en *historisch*?

Is het rationeel of is het tekenend voor de *ratio* om te denken dat filosofie die zelf iets beweert *systeem* moet bevatten, al zou je zo niet kunnen zeggen waar dit systematische in bestaat?

Is dat systematisch, dat wil zeggen rationeel te onderzoeken?

Is dit onderscheid iets anders dan loze semantiek? Zo ja, dan is de grond ervan noch rationeel (ratio is immers systeem) noch irrationeel, maar iets anders.

The leading theme is how the method of gathering knowledge in scientific practice differs from the method of systematizing knowledge once it is gathered, and in what ways the notion of rationality is rooted in these two activities.

Het leidende thema (kan een *thema* iets *leiden*?) is de *methode* van anderen. Maar wat is die van je zelf? Zouden wetenschapsbeoefenaren ooit naar een filosoof luisteren wanneer niet helder is wat *zijn* methode is?

De gestelde vraag is voer voor een wetenschapshistoricus, niet voor een filosoof: Is er verschil qua methode tussen het vergaren van kennis in de wetenschappelijke praktijk en het systematiseren ervan wanneer zij eenmaal vergaard is? Die vraag kan empirisch beantwoord worden.

(Is deze vraagstelling aanvaardbaar? Is de volgorde niet andersom? Wordt kennis niet *eerst* gesystematiseerd, en *vervolgens* empirisch vergaard? Is het niet significant dat dit verschil er voor de filosofische vraagstelling niet toe lijkt te doen?).

Vervolgens vernemen we dat de *notie* van rationaliteit *geworteld* is in wetenschappelijke 'activiteiten'.

Nu breekt mijn klomp. Was er aanvankelijk *eerst* rationaliteit die *vervolgens* belichaamd werd in de wetenschap, nu horen we het omgekeerde: de rationaliteit is geworteld in de wetenschap.

Ik vermoed: *het doet er niet toe* of de ratio geworteld is in de wetenschap of omgekeerd, want de vraag is te vaag om zinvol te zijn.

Does the organization of knowledge in theories and disciplines reflect the discovery path, or does it consist in a rationalization of an often unsystematic mental itinerary?

In de filosofie die niet weet hoe ze onderzoek zou moeten doen bestaat de tendens (gevoed door het gebruik van het academisch steenkolenboerenengels) tot het gebruik van wollige maar indrukwekkende stoplapwoorden. Een daarvan is het woord *notie*. Niemand heeft een

notie van wat dat is. Een andere is het woord *organisatie*. Dat woord klinkt overal wel lekker. *Wordt kennis echt in theorieën georganiseerd?* En is de organisatie in een theorie niet van een heel andere orde dan de organisatie in een discipline (dat is iets sociologisch), wat door het vage woord *organisatie* verhuld blijft?

En wat is nu het onderscheid tussen een *discovery path* en een *mental itinerary*, hoe poëtisch dat ook klinkt? Is een onderzoekspad *niet* ‘mentaal’, maar ‘materieel’? Waarom is een mentale reis nu onsystematisch en een onderzoekspad weer niet?

En dan heeft het pad van onderzoek nog een eigenaardig vermogen, namelijk om een reflectie af te geven van zichzelf (een spiegelbeeld?), in de vorm van de ‘organisatie van de kennis’. Is dit te begrijpen?

De ‘organisatie van de kennis’ kan bestaan in een ‘rationalisatie’ van een ‘dikwijls’ (maar niet altijd? Dus soms niet? Waarom?) onsystematische mentale reis. Dat is dubbelop: eerst is de mentale reis al onsystematisch, en dan komt daar nog een rationalisatie bovenop. Niettemin blijkt een rationalisatie van iets onsystematisch toch nog een ‘organisatie’ te kunnen heten. Blijkbaar is het tegendeel daarvan wel rationeel, en dat is boven vermelde ‘reflectie’. Maar het woord *organisatie* kan zowel rationeel als irrationeel gebruikt worden.

Wat is dit alles anders dan een brij van dikke woorden?

Does scientific rationality consist in investigating the world and forming hypotheses according to particular precepts, or is it grounded in the fact that the results of an inquiry can be given a particular structure?

Nadat de rationaliteit eerst *belichaamd* was in de wetenschap, blijkt zij nu te *bestaan als* wetenschappelijke procedure. De space shuttle *idea* is veilig op aarde geland.

Er zijn hier voor mijn *simple mind* teveel tegenstellingen tegelijk in het spel.

Er is een tegenstelling tussen een *activiteit* (*investigating* en *forming*) en het *resultaat* ervan.

Daar doorheen loopt de tegenstelling tussen *voorschriften* (*precepts*) en *feiten* (*fact*).

Die is weer vermengd met een tegenstelling tussen *particular precepts* en *a particular structure*. Nog afgezien daarvan dat deze tegenstelling voor de argeloze lezer niet duidelijk is,

vormen woorden als *particular* (waarom niet *general*?) en *structure* de kleren van de filosofische keizer.

Het tweede alternatief dat geschetst wordt is hilarisch. Het woord *ratio* betekent onder andere *grond* (het *principium rationis* heet het beginsel van toereikende grond). Hier wordt verondersteld dat de *ratio* zelf nog weer *grounded* kan zijn, en wel in ... *fact*!
The mind boggles.

Do context of discovery and context of justification share the same model of rationality?

Het onderscheid tussen ontdekken en rechtvaardigen is semantisch: ontdekken is een onderzoeksactiviteit. Rechtvaardigen is het beoordelen daarvan, aan de hand van een maatstaf.

Wat kan het betekenen om aan een proces en aan de beoordeling ervan hetzelfde woord *rationaliteit* toe te schrijven?

Wat betekenen de stoplappen *context* en *model* in dit verband? Volgens mij niets. Had de vraag niet eenvoudig kunnen luiden: 'Betekent rationaliteit hetzelfde in onderzoek en in de beoordeling ervan?' De rest is humbug. En de vraag is semantisch.

Issues arising in this theme include perception, empiricism and the interpretation of empirical data, discovery processes, reliabilism and justification, reductionism, and unification and axiomatization.

Spreeken over *issues* die opkomen in een *thema* is een voorbeeld van een Angelsaksische stoplap.

Onhelder is het *principium distinctionis* van de opsomming. Kan ik perceptie (een toegangsweg voor het kennen), empirisme (een filosofische stroming) en interpretatie van empirische gegevens (een wetenschappelijke activiteit) op een hoop gooien?

This theme is investigated in two disciplinary settings: philosophy of science, and history of ancient and medieval philosophy.

Bien étonnés de se trouver ensemble.

Ik beweer niet dat *ik* het met betrekking tot rationaliteit *wel* weet.

Ik *weet* weinig, maar ik *beseft* wel iets, namelijk dat de *ratio* een *afgrond van het denken* is die al te gemakkelijk overdekt wordt en toch middenin de fraaiste formuleringen grijnst en wenkt.

Tot de volgende editie van Wallenbeeks Nieuwsbrief.

Wallenbeek MTS.

www.filosofie.info